

БІХЕВІОРИСТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

ПОЙДА-НОСИК Ніна

Закарпатський угорський університет ім. Ференца Ракоці II

<https://orcid.org/0000-0002-5378-8028>

e-mail: poyda.nosyk.nina@kmf.org.ua

У статті досліджено біхевіористичні аспекти антикризового фінансового управління суб'єктами господарювання в умовах посилення глобальних ризиків і невизначеності. Обґрунтовано, що геополітична нестабільність, військові конфлікти, енергетичні та економічні виклики суттєво змінюють середовище прийняття рішень, посилюючи вплив когнітивних та емоційних факторів на фінансову поведінку менеджерів та власників бізнесу. Традиційні підходи до антикризового фінансового управління, які ґрунтуються на раціональності економічних агентів, дедалі частіше демонструють обмежену ефективність. Поведінкові упередження, включаючи ефект втрат, надмірну впевненість, ефект якоря, евристику доступності та стадну поведінку, є важливими детермінантами якості антикризових фінансових рішень та рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Метою статті є визначення основних поведінкових факторів, що впливають на антикризове фінансове управління суб'єктами господарювання в умовах глобальних ризиків, та розробка концептуальної моделі їх інтеграції у систему забезпечення фінансової безпеки. Методологія дослідження спирається на системні та поведінкові підходи, методи структурного та логічного аналізу, причинно-наслідковий аналіз, контент-аналіз наукових джерел, а також логічне та структурне моделювання. У статті досліджено, як поведінкові упередження трансформують фінансову поведінку підприємств у кризових ситуаціях і як ці ефекти позначаються на рівні фінансової безпеки. У межах дослідження сформовано концептуальну модель впливу глобальних ризиків і поведінкових чинників на фінансову безпеку підприємств та запропоновано матрицю «поведінкове упередження – управлінська поведінка – параметри фінансової безпеки», яка може використовуватися як аналітичний інструмент внутрішнього аудиту поведінкових ризиків. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості інтеграції поведінкових фінансів у систему антикризового фінансового управління та підвищенні ефективності механізмів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах глобальної нестабільності.

Ключові слова: поведінкові фінанси; антикризове фінансове управління; фінансова безпека підприємств; поведінкові упередження; глобальні ризики; геополітичні ризики; фінансова стійкість; управлінські рішення; ризик-менеджмент; корпоративні фінанси.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-18-50>

Стаття надійшла до редакції / Received 08.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 26.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобальні ризики, зумовлені посиленням геополітичної напруги, військовими конфліктами, енергетичними викликами, кібератаками, порушенням ланцюгів постачання та волатильністю фінансових ринків, істотно ускладнюють функціонування суб'єктів господарювання у всьому світі. В таких умовах традиційні підходи до антикризового фінансового управління, що базуються на припущенні про раціональність економічних агентів, часто виявляються недостатніми для забезпечення належного рівня фінансової безпеки. Наростання невизначеності й стресу підсилює роль поведінкових чинників у процесі прийняття управлінських рішень. Фінансова поведінка менеджерів, власників та інших стейкхолдерів формується під впливом когнітивних та емоційних факторів, що здатні призводити до нераціональних фінансових рішень, погіршення ліквідності, зростання ризиків неплатоспроможності й, відповідно, зниження рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Таким чином, постає науково-практична проблема інтеграції інструментарію поведінкових фінансів в систему антикризового фінансового управління з урахуванням впливу глобальних ризиків на фінансову поведінку підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади поведінкової економіки та поведінкових фінансів закладені у працях Д. Канемана та А. Тверські, які розробили теорію перспектив (prospect theory) і довели асиметричне сприйняття втрат та вигащів економічними агентами [1]. Значний внесок у розвиток поведінкового підходу до фінансових рішень зробив Р. Талер, який обґрунтував концепцію ментального обліку (mental accounting) та показав, що індивіди й організації структуровано, але не завжди раціонально, «розкладають» фінансові потоки за окремими «рахунками» [2].

Сучасні дослідження, до прикладу [3], поглиблюють розуміння впливу поведінкових упереджень на корпоративні фінансові рішення щодо інвестиційної політики, структури капіталу, управління ризиками й ліквідністю. Проблематика фінансової безпеки та її зв'язок із ризиками

різного рівня розкрита у працях автора, зокрема в частині управління від мікро- до макрорівня [4-5], через призму різних підходів до теорії фірми, в т.ч. теорії біхевіоризму [6]. Окремі роботи науковців фокусуються на поведінкових аспектах фінансової безпеки домогосподарств і держави, а також на поведінковому підході до моніторингу фінансової безпеки [7]. У сфері корпоративних фінансів увага приділяється впливу поведінкових чинників на сприйняття ризиків і формування фінансової стратегії підприємств [8].

Значний масив новітніх досліджень присвячено впливу геополітичних гібридних загроз на фінансову безпеку суб'єктів господарювання. У цьому контексті варто виділити працю Яструбецької Л. [9], в якій авторка дослідила вплив гібридних загроз на рівень фінансової безпеки суб'єктів бізнесу й провела аналіз таких гібридних фінансових конфліктів в підприємницькій діяльності, як рейдерство, фінансове шахрайство працівників, недобросовісна конкуренція, корупція тощо, які є, по суті, формами реалізації девіантної поведінки, яка в свою чергу може бути зумовлена або посилена поведінковими упередженнями економічних агентів. У праці [10] автори розкривають основні загрози фінансової безпеці підприємств в умовах військового конфлікту, включаючи макроекономічні, операційні, фінансово-інвестиційні, регуляторні та інформаційно-кібернетичні ризики, а також аналізують вплив військових дій на фінансову стійкість підприємств різних галузей економіки України, що виявив значну диференціацію їх реакції на кризові явища.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на наявність достатньої кількості наукових праць, водночас комплексні дослідження, які б поєднували поведінкові фінанси, антикризове фінансове управління та фінансову безпеку суб'єктів господарювання в умовах глобальних ризиків, залишаються недостатньо розробленими, що й зумовлює актуальність даної статті.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідити та ідентифікувати ключові поведінкові фактори, що впливають на антикризове фінансове управління суб'єктами господарювання в умовах глобальних ризиків, та розробити концептуальну модель їх інтеграції у систему забезпечення фінансової безпеки.

МЕТОДИ І МЕТОДОЛОГІЯ

Методологічною основою дослідження є поєднання: *системного підходу* – для розгляду фінансової безпеки підприємства як результату взаємодії зовнішніх (глобальних) ризиків і внутрішніх управлінських рішень; *поведінкового підходу* – для врахування ірраціональної природи фінансової поведінки менеджерів та інших стейкхолдерів; *структурно-логічного аналізу* – для формування класифікації глобальних ризиків та поведінкових упереджень у їх взаємозв'язку з параметрами фінансової безпеки; *контент-аналізу* наукових публікацій з питань поведінкових фінансів, фінансової безпеки та геополітичних ризиків; *логіко-структурного моделювання* – для побудови концептуальної моделі взаємодії глобальних ризиків, поведінкових упереджень та фінансової безпеки підприємств. Аналітичний блок дослідження включає авторську класифікацію глобальних ризиків, матрицю «поведінкове упередження – управлінське рішення – параметри фінансової безпеки», а також візуальну модель впливу глобальних ризиків на фінансову поведінку суб'єкта господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для цілей дослідження глобальні ризики розглядаються як сукупність подій і процесів, які мають транснаціональний характер, високий рівень невизначеності та здатність істотно змінювати фінансові умови функціонування підприємств. Спираючись на сучасні підходи до оцінювання геополітичного ризику та фінансової стабільності [11], виділимо такі основні групи глобальних ризиків (табл. 1).

Як свідчать дані Європейського центрального банку [11], геополітичні ризики посилілися в останні роки, що сприяло значному зростанню невизначеності економічної політики в Європі та в усьому світі. На рис.1 представлено індекс невизначеності економічної політики (ІНЕП) в Європі та індекс глобальної економічної політики (ІГЕП) за період 1997-2025 роки. Дані ІНЕП розраховано за період з січня 1997 року по серпень 2025 року, а ІГЕП - за період з січня 1997 року по липень 2025 року. В основі розрахунку ІНЕП лежить підрахунок кількості газетних статей, що містять терміни «невизначеність», «економічний» або «економіка» та термінів, що стосуються політики.

Європейський індекс базується на газетах Франції, Німеччини, Італії, Іспанії та Сполученого Королівства. Глобальний індекс – це середнє значення національних індексів невизначеності економічної політики, зважене за ВВП (за поточними цінами).

Таблиця 1.

Глобальні ризики та їх фінансові прояви для суб'єктів господарювання

Група ризиків	Приклади подій / факторів	Типові фінансові прояви для суб'єктів господарювання
Геополітичні	Військові конфлікти, зміна глобальних центрів сили, економіки та торгівлі	Зростання вартості капіталу, втрата ринків, тиск на інвестиційні рішення, міжнародні ланцюги постачання та глобальну присутність компаній
Макроекономічні	Інфляційні та девальваційні процеси в економіці, боргові кризи	Знецінення оборотного капіталу, зростання витрат обслуговування боргу
Фінансово-ринкові	Волатильність фондових ринків, кризи банківського сектору	Обмежений доступ до кредитів, падіння вартості заставного майна
Енергетичні	Стрибки цін на енергоносії, перебої енергопостачання	Зростання собівартості, потреба в додатковому оборотному капіталі
Технологічні та кіберризики	Кібератаки, витік даних, порушення роботи IT-інфраструктури	Прямі фінансові втрати, штрафи, репутаційні збитки
Соціально-поведінкові	Масова міграція, паніка споживачів, зміна споживчої поведінки	Падіння попиту, зміна структури продажів, зростання обсягу дебіторської заборгованості

*Джерело: результати власних досліджень автора та огляду аналітичних звітів [11-12]

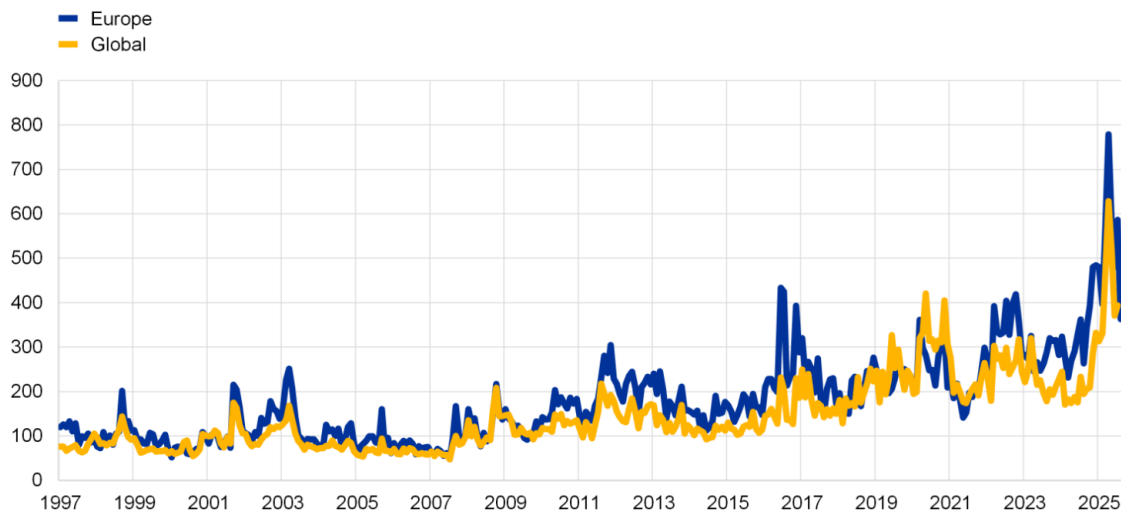

Рис.1. Індекс невизначеності економічної політики в Європі та індекс глобальної економічної політики за період 1997-2025 роки

*Джерело: дані Європейського центрального банку [11]

В умовах зростання глобальних ризиків традиційні підходи до антикризового фінансового управління, що базуються на припущенні про раціональність економічних агентів, часто виявляються недостатніми для забезпечення належного рівня фінансової безпеки. Наростання невизначеності й стресу підсилює роль поведінкових чинників у процесі прийняття управлінських рішень. Варто підкреслити, що більшість загроз фінансовій безпеці реалізуються не через сам факт існування девіантної поведінки економічних агентів, а через упереджене сприйняття ризиків менеджментом. Тобто, у контексті фінансової безпеки суб'єктів господарювання поведінкові упередження виступають не прямими причинами фінансових злочинів, а чинниками, що знижують ефективність системи попередження та раннього виявлення таких загроз, створюючи сприятливе середовище для реалізації рейдерських атак, внутрішнього шахрайства та корупційних практик.

Поведінкові фінанси виходять з припущення, що економічні агенти схильні до систематичних когнітивних та емоційних упереджень, які відхиляють їхню поведінку від раціональних моделей класичної фінансової теорії. На підставі аналізу праць вітчизняних та зарубіжних науковців [1-3; 7-14], у межах даного дослідження доцільно виділити такі найбільш релевантні поведінкові упередження у контексті антикризового фінансового управління:

1) *ефект втрат (loss aversion)* - схильність сильніше реагувати на можливі втрати, ніж на еквівалентні виграші, що може зумовлювати надмірно консервативні рішення (відмова від інвестицій, надлишкові запаси ліквідності);

2) *надмірна самовпевненість (overconfidence)* - переоцінка власних компетенцій та недооцінка ризиків, що проявляється в агресивній борговій політиці або оптимістичних прогнозах грошових потоків;

3) *ефект якоря (anchoring)* - фіксація на початкових оцінках (наприклад, довоєнних показниках продажу) при формуванні планів у радикально змінених умовах;

4) *евристика доступності (availability heuristic)* - орієнтація на яскраві, емоційно забарвлені події (вибухи, кібератаки), а не на системний аналіз даних;

5) *стадна поведінка (herd behavior)* - копіювання стратегій конкурентів (масове скорочення персоналу, відмова від інвестицій) без урахування індивідуальних особливостей підприємства.

У кризових умовах зазначені упередження посилюються емоційною напругою, інформаційною асиметрією та обмеженістю часу для ухвалення рішень.

Для конкретизації впливу поведінкових чинників на антикризове фінансове управління у табл.2 представлено матрицю взаємозв'язку ключових поведінкових упереджень із типовими управлінськими діями та наслідками для фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Таблиця 2.

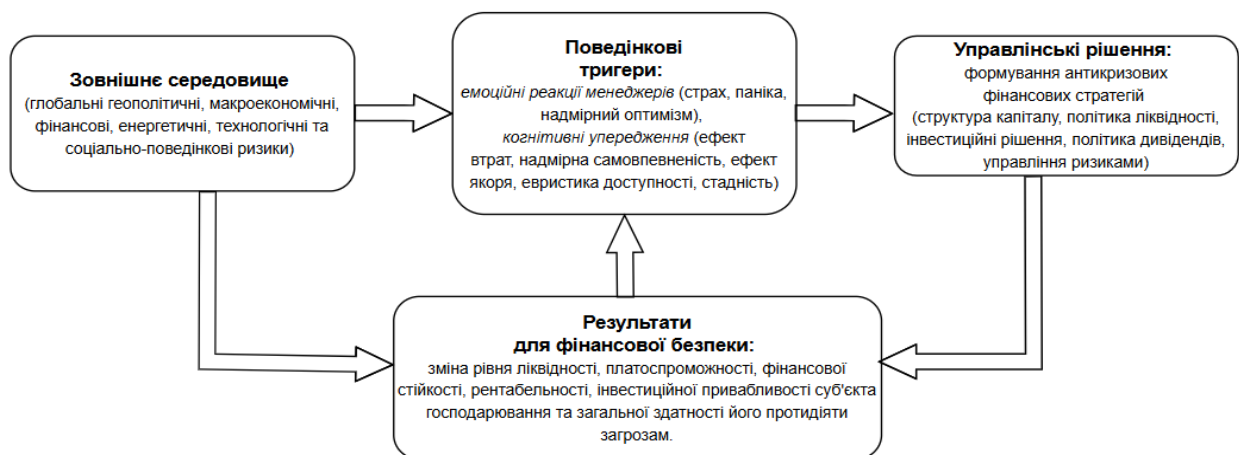
Матриця взаємозв'язку ключових поведінкових упереджень із типовими управлінськими діями та наслідками для фінансової безпеки суб'єкта господарювання

Поведінкове упередження	Типова управлінська поведінка в кризових умовах	Наслідки для фінансової безпеки суб'єкта господарювання
<i>Ефект втрат (loss aversion)</i>	Відмова від інвестицій навіть у проєкти з високою очікуваною доходністю; накопичення «надлишкових» грошових резервів	Недоотримання доходів, уповільнення зростання, втрата частки ринку
<i>Надмірна самовпевненість (overconfidence)</i>	Оптимістичні прогнози cash-flow; ігнорування сценаріїв «stress-test»	Переоцінка платоспроможності, зростання боргового навантаження
<i>Ефект якоря (anchoring)</i>	Орієнтація на докризові обсяги продажів, витрат, маржинальності	Затримка в перегляді фінпланів, накопичення збитків
<i>Евристика доступності (availability heuristic)</i>	Зосередження на одиничних «яскравих» ризиках (наприклад, кібератаці), ігнорування системних фінансових загроз	Асиметрична структура ризиків, «сліпі зони» у системі захисту
<i>Стадна поведінка (herd behavior)</i>	Механічне копіювання стратегій конкурентів (скорочення інвестицій, персоналу, запасів)	Дисбаланс між реальними можливостями і обраною стратегією; втрата унікальних конкурентних переваг

*Джерело: результати власних досліджень автора.

Запропонована матриця може бути використана як аналітичний інструмент для внутрішнього аудиту поведінкових ризиків у системі антикризового фінансового управління.

На основі систематизації наукових підходів до фінансової безпеки суб'єктів господарювання та поведінкових фінансів сформовано концептуальну модель впливу глобальних ризиків і поведінкових чинників на фінансову безпеку підприємства (рис.2).

Рис.2. Концептуальна модель впливу глобальних ризиків і поведінкових чинників на фінансову безпеку підприємства.

*Джерело: власна розробка автора

З рис. 2 видно, що глобальні ризики впливають на фінансову безпеку корпоративного підприємства (суб'єкта господарювання) не лише через об'єктивні зміни фінансових параметрів (обмеження доступу до ринків, зростання вартості капіталу), але й через суб'єктивне сприйняття та інтерпретацію цих змін управлінською командою. Модель поведінки блоку моделі («Поведінкові тригери») виступає «посередником» між зовнішнім впливом та характером антикризових фінансових рішень.

Для практичного застосування пропонується умовна матриця «рівень глобальних ризиків – інтенсивність поведінкових викривлень – фінансова стійкість підприємства» (рис. 3).

Рис. 3. Матриця «рівень глобальних ризиків – інтенсивність поведінкових викривлень – фінансова безпека суб'єкта господарювання»

*Джерело: власна розробка автора

Запропонована матриця, представлена на рис.3, може бути використана як інструмент самодіагностики для оцінювання поточного стану підприємства та визначення пріоритетних напрямків зниження поведінкових ризиків.

Враховуючи зростаючу роль поведінкових аспектів, доцільним є запровадження спеціальних інструментів поведінкової корекції в систему антикризового фінансового управління, зокрема:

- 1) використання чек-листів поведінкових ризиків при прийнятті ключових рішень щодо фінансування, інвестування та управління ліквідністю;
- 2) впровадження структурованого подання інформації зацікавленим сторонам з метою зменшення емоційного впливу «катастрофічних» сценаріїв;
- 3) обов'язкове проведення стрес-тестування перед затвердженням антикризового бюджету;
- 4) організація й проведення тренінгів з поведінкових фінансів та прийняття рішень в умовах невизначеності з аналізом типових помилок минулих криз;
- 5) посилення ролі незалежного фінансового контролю, з використанням кількісних методів оцінки фінансової безпеки (інтегральні індекси, метод ієрархічного аналізу тощо) як протизваги суто інтуїтивним рішенням тощо.

Реалізація зазначених заходів дозволить зменшити вплив поведінкових викривлень в умовах впливу глобальних викликів, підвищити обґрунтованість антикризових фінансових рішень та зміцнити фінансову безпеку суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, в результаті проведеного дослідження доведено, що в умовах посилення глобальних ризиків (геополітичних, макроекономічних, фінансово-ринкових, енергетичних, технологічних та соціально-поведінкових) антикризове фінансове управління суб'єктами господарювання не може

обґрунтуватися на основі припущення про раціональність економічних агентів. Обґрунтовано, що поведінкові ефекти упередження менеджерів (ефект втрати, користь самовпевненості, якоря, евристика доступності, стабільність) мають істотний вплив на параметри фінансової безпеки підприємства, зокрема ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, інвестиційну активність і здатність протидіяти кризовим загрозам. Дослідження фінансової безпеки через призму поведінкових фінансів дозволило розробити концептуальну модель впливу глобальних ризиків і поведінкових чинників на фінансову безпеку підприємства, яка демонструє роль поведінкових тригерів як посередника між впливом зовнішніх ризиків і управлінськими рішеннями. Запропоновані в роботі матриці взаємозв'язку поведінкових упереджень з параметрами фінансової безпеки можуть використовуватися в якості інструменту ідентифікації критичних поведінкових ризиків для внутрішнього аудиту системи антикризового фінансового управління та слугувати основою для визначення пріоритетних заходів щодо мінімізації поведінкових загроз. Обґрунтовано доцільність впровадження інструментів «поведінкової корекції» в систему антикризового фінансового управління в частині формалізації процедур прийняття рішень, розвитку поведінкової фінансової грамотності менеджменту, посилення ролі незалежного фінансового контролінгу.

Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі можуть бути пов'язані з емпіричною перевіркою запропонованої моделі та аналітичних інструментів у формі матриць на вибірці підприємств різних галузей, кількісною оцінкою впливу конкретних поведінкових упереджень на інтегральний рівень фінансової безпеки та розробленням галузево-специфічних рекомендацій щодо мінімізації поведінкових ризиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kahneman, D. & Tversky, A. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica, Econometric Society*, 1979. Vol. 47(2), 263-291. <https://ideas.repec.org/a/ecm/emetrp/v47y1979i2p263-91.htm>
2. Thaler, R. H. Mental Accounting Matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 1999. 12: 183-206. <https://people.bath.ac.uk/mnsrf/Teaching%202011/Thaler-99.pdf>
3. Нікіфоров, П. О., Марич, М. Г. Поведінкові фінанси : навч. посібник. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2022. 144 с.
4. Пойда-Носик Н. Н., Черленяк І.І. Управління фінансовою безпекою на макро- та мікрорівнях: теоретико-методологічні засади. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Випуск 1 (57). 2021. С.59-67. <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/235724>
5. Poyda-Nosyk N., Zhuravlyova I., Lelyuk S. The methodology and empirics of enterprises finance security. *Economics and Working Capital: Science Journal*. London: WCTC Ltd., 2019. Issues 1-2. P.48-52. <http://eworkcapital.com/the-methodology-and-empirics-of-enterprises-finance-security/>
6. Пойда-Носик, Н. Н. Фінансова безпека акціонерних товариств: теоретико-методологічний та практичний аспекти системного підходу : монографія. Чернівці: ЧНТУ, 2020. 306 с.
7. Poltorak, A. Conceptual foundations of the behavioral approach to managing the system of financial and economic security of the state. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 2023. 27(1), 9-19. <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/1.2023.09>
8. Davydenko, N., Wasilewska, N., & Kliuchka, O. The influence of behavioral biases on financial managers' decision making. *Economics and Business Management*, 2023. 14(1), 24-37. [https://doi.org/10.31548/economics14\(1\).2023.002](https://doi.org/10.31548/economics14(1).2023.002)
9. Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних загроз: монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 370 с. https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Financial-SecurityHybrid-Wars_Yastrubetska.pdf
10. Ситник Н., Половко Д. Фінансова безпека підприємства в умовах війни: цілі, пріоритети й шляхи забезпечення. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 111-122. <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/91/1383.pdf>
11. European Central Bank. Addressing the impact of geopolitical risk. Available at: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/framework/priorities/html/geopolitical-risk.en.html>
12. Геополітичні ризики 2025: як бізнесу перетворити невизначеність на конкурентну перевагу (дата публікації: 18 квітня 2025). URL: <https://allretail.ua/analytics/80270-geopolitichni-riziki-2025-yak-biznesu-peretvoriti-nevznachenist-na-konkurentnu-perevagu>
13. Sedliacikova, M., Moresova, M., Alac, P., & Drabek, J. How Do Behavioral Aspects Affect the Financial Decisions of Managers and the Competitiveness of Enterprises? *Journal of Competitiveness*, 2021. 13(2), 99-116. <https://doi.org/10.7441/joc.2021.02.06>
14. Daida, S., Yadav, Y., Sontakke, K.K., Bagkar, A., Sontakke, K.A. & Pathak, A. Behavioral Finance and Investor Psychology: Understanding Market Volatility in Crisis Scenarios. *Advances in Consumer Research*, 2025. 2(5),

851-863. <https://acr-journal.com/article/behavioral-finance-and-investor-psychology-understanding-market-volatility-in-crisis-scenarios-1763/>

REFERENCES:

1. Kahneman, D. & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica, Econometric Society*, Vol. 47(2), 263-291. <https://ideas.repec.org/a/ecm/emetrp/v47y1979i2p263-91.htm>
2. Thaler, R. H. (1999). Mental Accounting Matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 12: 183-206. <https://people.bath.ac.uk/mnsrf/Teaching%202011/Thaler-99.pdf>
3. Nikiforov, P. O., Marych, M. H. Povedinkovi finansy [Behavioral Finance]: navch. posibnyk. Chernivtsi : Chernivets. nats. un-t. im. Yu. Fedkovycha. 2022. 144 s. [in Ukrainian].
4. Poyda-Nosyk N. N., Cherleniak I.I. Upravlinnia finansovoju bezpekoju na makro- ta mikrorivniakh: teoretyko-metodolohichni zasady [Financial security management at macro and micro levels: theoretical and methodological foundations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia «Ekonomika»*. Vypusk 1 (57). 2021. S.59-67. [in Ukrainian].
5. Poyda-Nosyk N., Zhuravlyova L, Lelyuk S. The methodology and empirics of enterprises' finance security. *Economics and Working Capital: Science Journal*. London: WCTC Ltd., 2019. Issues 1-2. P.48-52. <http://eworkcapital.com/the-methodology-and-empirics-of-enterprises-finance-security/>
6. Poyda-Nosyk, N. N. Finansova bezpeka akcionermykh tovarystv: teoretyko-metodolohichni ta praktichni aspekty systemnoho pidkhotu [Financial security of joint-stock companies: theoretical, methodological and practical aspects of a systemic approach] : monohrafiia. Chernihiv: ChNTU, 2020. 306 s. [in Ukrainian].
7. Poltorak, A. (2023). Conceptual foundations of the behavioral approach to managing the system of financial and economic security of the state. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 27(1), 9-19. <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/1.2023.09>
8. Davydenko, N., Wasilewska, N., & Kliuchka, O. (2023). The influence of behavioral biases on financial managers' decision making. *Economics and Business Management*, 14(1), 24-37. [https://doi.org/10.31548/economics14\(1\).2023.002](https://doi.org/10.31548/economics14(1).2023.002)
9. Iastrubetska L. S. Finansova bezpeka subiektiv pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh hibrydnykh zahroz [Financial security of business entities in Ukraine in the face of hybrid threats]: monohrafiia. Lviv : LNU im. Ivana Franka, 2022. 370 c. https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Financial-SecurityHybrid-Wars_Yastrubetska.pdf [in Ukrainian].
10. Sytnyk, N., & Polovko, D. (2024). Finansova bezpeka pidpriemstva v umovakh viiny: tsili, priorityety y shliakhy zabezpechennia [Financial security of enterprises under war conditions: goals, priorities, and ways of ensuring]. *Galician Economic Journal*, 91(6), 111-122. TNTU. [in Ukrainian].
11. European Central Bank. Addressing the impact of geopolitical risk. Available at: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/framework/priorities/html/geopolitical-risk.en.html>
12. Heopolitychni ryzyky 2025: yak biznesu peretvority nevyznachenist na konkurentnu perevahu (data publikatsii: 18 kvitnia 2025). [Geopolitical Risks 2025: How Businesses Can Turn Uncertainty into Competitive Advantage (publication date: April 18, 2025)]. URL: <https://allretail.ua/analytics/80270-geopolitichni-rizyki-2025-yak-biznesu-peretvority-nevyznachenist-na-konkurentnu-perevagu>
13. Sedliacikova, M., Moresova, M., Alac, P., & Drabek, J. (2021). How Do Behavioral Aspects Affect the Financial Decisions of Managers and the Competitiveness of Enterprises? *Journal of Competitiveness*, 13(2), 99-116. <https://doi.org/10.7441/joc.2021.02.06>
14. Daida, S., Yadav, Y., Sontakke, K.K., Bagkar, A., Sontakke, K.A. & Pathak, A. (2025). Behavioral Finance and Investor Psychology: Understanding Market Volatility in Crisis Scenarios. *Advances in Consumer Research*, 2(5), 851-863. <https://acr-journal.com/article/behavioral-finance-and-investor-psychology-understanding-market-volatility-in-crisis-scenarios-1763/>

BEHAVIORAL ASPECTS OF BUSINESS ENTITIES` CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT UNDER GLOBAL RISKS

POYDA-NOSYK Nina
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University

The article examines the behavioral aspects of crisis financial management of business entities under conditions of increasing global risks and uncertainty. It is substantiated that geopolitical instability, military conflicts, as well as energy and economic challenges significantly transform the decision-making environment, intensifying the influence of cognitive and emotional factors on the financial behavior of managers and business owners. Traditional approaches to crisis financial management, which are based on the assumption of rational economic agents, increasingly demonstrate limited effectiveness. Behavioral biases, including loss aversion, overconfidence, anchoring effect, availability heuristic, and herding behavior, are identified as important determinants of the quality of crisis financial decisions and the level of financial security of business entities. The purpose of the article is to identify the key behavioral factors influencing the crisis financial management of business entities under global risks and to develop a conceptual model for their integration into the financial security assurance system. The research methodology is based on systemic and behavioral approaches, methods of structural and logical analysis, cause-and-effect analysis, content analysis of academic sources, as well as logical and structural modeling. The study explores how behavioral biases transform the financial behavior of enterprises in crisis situations and how these effects are reflected in the level of financial security. Within the framework of the research, a conceptual model of the impact of global risks and behavioral factors on enterprise financial security is developed, and a matrix "behavioral bias – managerial behavior – financial security parameters" is proposed, which can be used as an analytical tool for internal auditing of behavioral risks. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of integrating behavioral finance into the system of crisis financial management and enhancing the effectiveness of mechanisms for ensuring the financial security of business entities under conditions of global instability.

Keywords: behavioral finance; crisis financial management; enterprise financial security; behavioral biases; global risks; geopolitical risks; financial resilience; managerial decision-making; risk management; corporate finance.